

ВІДГУК

офіційного опонента Залюбівської Оксани Броніславівни
на дисертаційну роботу **КОНІВЦЬКОЇ Тетяни Ярославівни**
«Формування риторичної компетентності майбутніх психологів у
закладах вищої освіти», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика
професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В програмних документах стратегії розвитку освіти України та Законі України «Про вищу освіту» визначено такі важливі завдання: формувати в учасників освітнього процесу, окрім професійної, соціальну, комунікативну компетентності, утверджувати моральні цінності, громадянську активність та відповідальність. Риторикознавчі дисципліни здатні розв'язати більшість із поставлених завдань або суттєво покращити результативність їх розв'язання в межах освітніх програм українських ЗВО.

Риторична компетентність має бути обов'язковим складником професіограми фахівців, які працюють в системі «людина – людина». Особливо це стосується психологів. Адже результатом риторичної підготовки є не просто здатність до переконливого мислёмовлення, текстотворення, ведення діалогу. Риторика – гуманістична дисципліна, покликана формувати діалогізм мислення, «чуття іншої людини», емоційний інтелект, загалом – людиноцентричну спрямованість професіонала.

При цьому представлення риторики як навчальної дисципліни в програмах підготовки фахівців в українських закладах вищої освіти не визначається системністю й повсюдністю. В українській педагогічній науці й практиці наявний ряд проблем як науково-теоретичного, так і методичного плану, що потребують розв'язання для ефективного провадження професійно спрямованої риторичної підготовки здобувачів вищої освіти.

З огляду на це, актуальність теми дисертації, що подана на рецензування, не викликає сумнівів. Актуальність посилюють суперечності, виявлені в межах дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, достовірність і наукова новизна. Проведений аналіз основного змісту дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що авторкою правильно визначені науковий апарат дослідження, а саме: об'єкт, предмет,

мета, що дозволило чітко сформулювати завдання та висунути наукову гіпотезу. Визначені й застосовані методи наукового пошуку є адекватними щодо мети та завдань. Вважаємо, що усі поставлені завдання дисертанткою виконані в повному обсязі, висунута гіпотеза була підтверджена в процесі дослідження.

Обґрунтування наукових положень дисертації є переконливим. Комплексне експериментальне дослідження з удосконалення риторичної компетентності майбутніх психологів у ЗВО було проведене впродовж тривалого часу: з 2016 р. по 2020 р. Заслужує на відзначення обшир експериментального поля: три ЗВО України (Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Національний університет «Львівська політехніка», Львівський державний університет внутрішніх справ); 600 студентів і курсантів (180 учасників констатувального експерименту; 420 – формувального), 12 викладачів риторикознавчих дисциплін; 28 психологів-практиків.

Посилює значимість дисертаційного дослідження те, що воно виконане як складова частина комплексного дослідження «Психолого-педагогічні технології підготовки фахівців до діяльності в особливих умовах та її психологічний супровід» (РК № 0116U005307), відповідно до плану НДР Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Наукова цінність дисертації Конівіцької Т. Я. полягає в тому, що вперше розроблено модель формування риторичної компетентності майбутніх психологів у ЗВО та обґрунтовано педагогічні умови ефективної риторичної підготовки майбутніх психологів у ЗВО; уточнено компоненти риторичної компетентності практичних психологів; особливості та тенденції, а також сучасні науково-педагогічні підходи щодо формування риторичної компетентності майбутніх психологів; подальшого розвитку дістали специфічні принципи формування та розвитку риторичної компетентності, напрями і перспективи риторичної підготовки майбутніх психологів; методи діагностики, критерії, показники і рівні сформованості риторичної компетентності психологів; уточнені компоненти риторичної компетентності практичних психологів; особливості та тенденції, а також сучасні науково-педагогічні підходи щодо формування риторичної компетентності майбутніх психологів.

Окрім того інтерес представляють такі аспекти роботи: авторка дослідила й зробила висновки про вплив риторичної компетентності на формування професійної компетентності психологів; описала й систематизувала специфічні принципи формування та розвитку риторичної компетентності, напрями і перспективи риторичної підготовки майбутніх психологів; методи

діагностики, критерії, показники і рівні сформованості риторичної компетентності психологів.

Значущість отриманих результатів для науки і практики. Дисертаційна робота Конівіцької Т. Я. безперечно має вагоме практичне значення, яке полягає в тому, що одержані результати достатньо обґрунтовані, були піддані широкій апробації та готові до впровадження в систему професійної підготовки майбутніх психологів у ЗВО.

Практичну значимість роботи складають комплексна поетапна методика формування риторичної компетентності в студентів спеціальності 053 «Психологія», навчально-методичний комплекс, який містить методичні рекомендації щодо змісту та методів поетапної риторичної підготовки майбутніх психологів у ЗВО; посібник «Методика формування риторичної компетентності» (для викладачів), практичний посібник «Підготовка до публічного виступу» (для студентів-психологів); авторський комплекс дидактичних матеріалів; авторська методика перевірки ефективності формування риторичної компетентності майбутніх психологів у ЗВО. Усі ці матеріали можуть бути використані для професійно спрямованого навчання риторики у ЗВО.

Відповідність структури та змісту вимогам щодо кандидатських дисертацій. Структура дисертації Конівіцької Т. Я., яка складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків, відповідає основним завданням дослідження та відображає хід його виконання.

Перший розділ розкриває сутність ключового поняття дисертації – «риторична компетентність майбутніх психологів»; тут розглянуто риторичну підготовку майбутніх психологів у ЗВО як актуальну проблему сучасної педагогічної науки, визначено науково-методологічні підходи і принципи формування та розвитку риторичної компетентності майбутніх психологів у ЗВО.

В аспекті наукової новизни слід зазначити, що в дисертації здійснено не лише ґрунтовний дефінітивний аналіз та визначено поняття риторичної компетентності психолога, але й науково-теоретичний аналіз багатьох суміжних понять (комунікативна компетентність, мовна особистість, комунікативна особистість, риторична особистість).

У другому розділі проаналізовано основні аспекти риторичної діяльності психологів, що дозволило авторці визначити структуру риторичної компетентності майбутніх психологів, побудувати й описати модель її формування в процесі професійної підготовки, обґрунтувати педагогічні

умови й розробити методику формування риторичної компетентності майбутніх психологів.

Розроблена педагогічна модель є цілісною й завершеною, де всі елементи підпорядковані меті, інформаційно достатньою, реалістичною щодо виконання. В обґрунтуванні педагогічної доцільності та ефективності пропонованих педагогічних умов та моделі простежується педагогічна впевненість і переконаність авторки.

Цінним науковим здобутком вважаємо обґрунтування в межах педагогічної умови «упровадження та застосування в освітньому процесі інноваційних технологій риторичної підготовки студентів-психологів» застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації риторичної підготовки.

Заслуговує на високу оцінку розроблена методика 4-етапного (усвідомлення, розвиток, актуалізація та реалізації) формування риторичної компетентності майбутніх психологів.

Третій розділ присвячено експериментальній апробації визначених педагогічних умов та розробленої моделі формування риторичної компетентності майбутніх психологів. Для цього висвітлено програму, методику, організацію й етапи педагогічного експерименту; діагностичний інструментарій оцінювання компонентів риторичної компетентності; з'ясовано стан риторичної компетентності майбутніх психологів; подано кількісні та якісні результати й статистичний аналіз даних експериментальної перевірки впроваджених інновацій.

Вважаємо суттєвим результатом дослідження запроповану й детально описану (подану в матриці) систему критеріїв, показників і рівнів сформованості риторичної компетентності майбутніх психологів, деталізованих у відповідних дескрипторах.

Висновки дисертаційного дослідження є змістовними, вагомими. Загальні висновки корелюють з висновками окремих розділів та відображають досягнення мети та виконання завдань дослідження.

Повнота викладу основних результатів у наукових фахових виданнях. Основні положення та результати дослідження висвітлені авторкою в 5 одноосібних статтях у провідних наукових фахових виданнях України, 3 статтях у зарубіжних періодичних виданнях, 2 статтях у збірниках наукових праць. Окрім того, до переліку опублікованих праць входить 15 матеріалів і тез конференцій, 3 посібники. Загальний обсяг особистого внеску становить 18,8 авт. арк. Перелік опублікованих праць авторки за темою дисертації дозволяє чітко відстежити повноту та якість відображення у них основних результатів

дослідження, що відповідає вимогам щодо опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.
Позитивно оцінюючи результати дослідження Т. Я. Конівіцької, окреслимо коло дискусійних питань та зауважень, що вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. Ключове поняття дисертації «риторична компетентність майбутніх психологів» ґрунтовно досліджене в порівнянні з такими поняттями, як мовна й комунікативна компетентність, риторична особистість, ораторське мистецтво, ораторська майстерність. Дослідження виграло б, якби дисертантка здійснила також порівняльний аналіз «риторичної компетентності» і «риторичної культури». Це дозволило б більш точно визначити місце досліджуваного поняття на мапі суміжних понять.
2. Цілковитим погоджуючись з авторським баченням структури риторичної компетентності психологів, вважаємо, що варто було більше зосередитися на увиразненні змісту кожного з компонентів саме з огляду на професійну діяльність психолога. Зокрема, професійно-адаптивний компонент поданої структури заслуговує на значно більшу увагу й детальніший опис.
3. У другому розділі дисертації дослідниця визначає три групи інноваційних технологій риторичної підготовки студентів-психологів (особистісно орієнтовані, когнітивно орієнтовані та діяльнісно орієнтовані) та 4 види навчання (колективне, кооперативне, тренінгове та професійно ситуативне). На нашу думку, варто було б показати й теоретично обґрунтувати взаємозв'язки між описаними технологіями і видами навчання риторики.
4. В окремих випадках позиція дослідниці видається недостатньо аргументованою, зокрема ми помітили це в порівнянні й розмежуванні таких понять, як гуманістичний та особистісно орієнтований підходи до формування риторичної компетентності, інноваційна й традиційна технології риторичної підготовки.
5. У дисертації інколи недостатньо простежується критичний аналіз: подекуди бракує оцінних авторських суджень як результатів аналізу джерельної бази та педагогічної практики; власних міркувань щодо причин і наслідків недоліків в системі підготовки майбутніх психологів, зокрема у формуванні їх риторичної компетентності.

6. В межах дослідження опрацьовано джерельну базу великого обсягу (473 найменування). При цьому звертаємо увагу, що в тексті є випадки невиправданого використання перефразування чи інших способів передачі чужої думки з посиланнями на джерела, в той час як варто було б використати цитування з застосуванням лапок.

Проте висловлені зауваження й побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Конівіцької Т. Я.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Конівіцької Тетяни Ярославівни «Формування риторичної компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти» є завершеною науковою працею, що має теоретичне й практичне значення для теорії і методики професійної освіти і відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії та
гуманітарних наук Вінницького
національного технічного університету

О. Б. Залюбівська

Підпис О. Б. Залюбівської засвідчує:
вчений секретар Вченої ради
Вінницького національного технічного
університету, кандидат технічних наук,
доцент

А. В. Поплавський

Підпис *Залюбівської О. Б., Поплавського А. В.*
ПОСВІДЧУЮ
Зав. канцелярією